

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ג

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף ג

בתו מאנוסתו למדה מדרשה

רוב העריות נאסרו בתורה בפירוש. יוצאת מכלל זה בתו מאנוסתו, שלא נאסרה בפירוש אלא בלימוד מגזרה שווה, כמו שלימד רבי יצחק בר אבדימי את רבא.

שכן בענין הנולדות מאשתו נאמר, "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת בֵּית בְּנָהּ וְאֶת בֵּית בָּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ שְׂאֵרָה הֵנָּה זְמָה" הוא" (ויקרא י"ח י"ז), והכתוב הזה מדבר באשתו, שכן "אִשָּׁה" הוא לשון אישות, וכל שהיא בת אשתו בכלל האיסור, בין שהיא בת אשתו מאיש אחר, ובין שהיא בת אשתו וגם בתו שלו.

ובענין הנולדות מאנוסתו שאינה אשתו, נאמר, "עֲרוֹת בֵּית בְּנָךְ אוֹ בֵּית בָּתְּךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָוּ כִּי עֲרוֹתֶיךָ הֵנָּה" (ויקרא י"ח י"ז), ולא הזכיר הכתוב אלא בת בתו, ולא את בתו עצמה.

ואף שלא נתפרש הדבר בכתוב, למד הוא בגזרה שווה, שכן בענין הנולדות מאנוסתו נאמר "הֵנָּה", וכן נאמר בענין הנולדות מאשתו "הֵנָּה". ומעתה, כשם שבנולדות מאשתו, אסר את הבת עצמה כמו את בת הבת, כך בנולדות מאנוסתו, אסר את הבת עצמה, כמו את בת הבת.

ועוד למדו בגזרה שווה, שהעונש על האיסור הזה הוא שריפה, שכן נאמר בענין הבא על בת אשתו "זְמָה", ומאחר שבתו מאנוסתו למדה ממנה הרי זה כאילו גם בה נאמר כן, וכן נאמר בענין הבא על חמותו, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זְמָה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא תִהְיֶה זְמָה בְּתוֹכְכֶם" (ויקרא כ"י י"ד), ומעתה, כשם שהבא על חמותו עונשו בשריפה, כך הבא על בתו עונשו שריפה.

תנא פוטרות ולא תנא אוסרות

נתבאר, שמי שהיה אחיו נשוי שתי נשים, אחת היא ערווה אצלו ואחת אינה ערווה, ומת אחיו בלא בניס, כשם שהערווה אינה זקוקה לו ליבום, כך צרתה אינה זקוקה לו, ומעתה נעשית גם היא עצמה ערווה אצלו.

ולשון משנתנו הוא, "חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום", ולשון זה משמעותו שאין חובה בדבר אבל אם ירצה לייבם את הצרה רשאי. ואולם כבר נתבאר שאין הדבר כן ואסור לייבם את הצרה. ואם כן היה ראוי לשנות בלשון זה, חמש עשרה נשים אוסרות צרותיהן ביבום וחליצה.

ומתחילה אמרו, שהטעם שבכל זאת שנה התנא בלשון פטור, ולא בלשון איסור, כי אם היה שונה בלשון איסור, היה משמע שדין זה מתייחס רק ליבום. שלענין יבום שייך לומר לשון איסור והיתר, שכן אם אינה זקוקה לו אסור לו לכונסה, אבל לענין חליצה, לא שייך לומר לשון איסור, שהרי אפילו אם אינה זקוקה לו, אינה עוברת שום איסור כשתחלוץ לו מנעלו.

ודחו זאת, כי באמת גם לענין חליצה שייך לומר לשון איסור, ולשנות אוסרות ביבום וחליצה, שכן אף אם מדין תורה אין שום איסור בכך שתחלוץ אשה לאיש שאינו יבמה, מכל מקום אפשר שבמקום שיש לטעות לומר שהיא זקוקה ליבום, אסרו חכמים את החליצה, שלא יטעו לומר שראויה היא ליבום.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ג

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומסקנת הסוגיה, שהטעם לכך ששנה התנא בלשון פטור, ולא בלשון איסור, **כי אם היה שונה חמש עשרה נשים אוסרות צרותיהן, היה משמע, שאיסור הצרה הוא מחמת הערוה. כלומר, כל שהיא צרת ערוה נעשית היא עצמה כערוה, ואם כן, גם במקום שאין זיקת יבום, הצרה נאסרת כי היא צרת ערוה.**

כגון שנשא מי שאינו אחיו את בתו ואשה אחרת, ומת אותו איש, יהיה זה אסור בצרת בתו, שעצם היותה צרת בתו, גורם לה להיות אסורה לו.

ובאמת אין הדבר כן. ואין הערוה אוסרת את הצרה כלל, אלא שבמקום שהיתה הצרה ראויה להיות זקוקה ליבם, מאחר שהיא צרת ערוה, הערוה פוטרת אותה, וזה בלבד עושה הערוה.

ואחר שנפטרה הצרה מהיבום, ממילא היא נאסרת מחמת עצמה, שמאחר שנפטרה מהיבום, נעשית היא עצמה ערוה אשת אח שלא במקום מצווה.

מן החליצה ומן היבום

הסיבה לכך שפירש התנא שהערוה פוטרת צרותיהן **מן החליצה ומן והיבום**, ולא די לו לומר שהן פטורות מהיבום, שהוא עיקר המצווה, וממילא היינו לומדים שהן פטורות גם מהחליצה.

כי אם היה מפרש רק עניין זה שהערוה פוטרת מיבום, היה מקום לטעות ולומר, שאף במקום שפטורות מיבום, יחלצו, שלא להפקיע המצווה לגמרי, ורק מיבום הן פטורות, שלא יכנוס ערוותו.

ולפיכך לימד התנא, שכל שפטורה מיבום פטורה גם מחליצה. וכלשון הגמרא, כל העולה לזיקת ייבום עולה לזיקת חליצה, וכל שאין עולה לזיקת ייבום אינו עולה לחליצה.

ואף שללמד ענין זה, די היה לכתוב שהערוה פוטרת צרותיהן מן החליצה, ובזה כבר היינו יודעים שפטורות גם מיבום, שהרי לא היינו מעלים על הדעת שפטור מחליצה ועדיין חייב ביבום. ומתוך כך שהיה נוקט חליצה בלבד, היינו אומרים שבא ללמד שבכל מקום שפטור מיבום פטור אפילו מחליצה.

והסיבה לכך שפירש התנא שפטורות גם מחליצה וגם מיבום, כדי להקדים את החליצה ליבום, וללמד שמצוות חליצה קודמת למצוות יבום, וכדעת אבא שאול בפרק החולץ.

צרת סוטה וצרת איילונית

בדף י"א ובדף י"ב יתבאר בעזה"י, שלדעת רב ורב אסי, מלבד חמש עשרה עריות הנזכרות בתחילת הפרק, יש נשים נוספות, שפטורות צרותיהן מהיבום והחליצה.

לדעת רב, סוטה פוטרת צרתה מהיבום ומהחליצה. שאם היה אחיו נשוי שתי נשים, וזינתה אחת מהן תחתיו, ונאסרה לו, ומת בלא בנים. מאחר שהסוטה נאסרה לבעלה, היא אסורה גם ליבם, ומאחר שהיא אסורה ליבם, גם צרתה אסורה ליבם.

ולדעת רב אסי, איילונית פוטרת צרתה מהיבום ומהחליצה. שאם היה אחיו נשוי שתי נשים, ואחת מהן איילונית, ומת בלא בנים, מאחר שהאיילונית פטורה מהיבום, גם צרתה פטורה מהיבום.

והסיבה שלדעתם לא נזכרו צרות אלו במשנתנו, כי אינן דומות להן.

שכל הצרות של משנתנו, אפשר שיהיו אסורות ליבם אחד, כי הן צרות של ערוותו, ובכל זאת יהיו מותרות ליבם אחר, שאינן

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ג

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

צרות ערוותו, שאיסורן הוא מחמת ערוות היבם, ואפשר שיהיו ערוה ליבם זה ולא לזה, ומאחר שאפשר שיהיו אסורות ליבם זה ומותרות לזה אפשר שיתקיים בהם דין אסורות צרות צרותיהן, שיתייבמו תחילה ליבם המותר בהן, ושוב יפלו לפני היבם האסור ויאסרו את צרת הצרה.

אבל שתי צרות אלו, צרת סוטה וצרת איילונית, איסורן מחמת קידושי בעלן הראשון, ואם כן אסורות לכל היבמים בשווה, ואין בהן שום אפשרות יבום, שיחזרו ויאסרו צרות הצרה.

צרת ממאנת

מי שהיה אחיו נשוי שתי נשים, אחת בקידושין גמורים של תורה, ואחת יתומה, שקידושיה מדברי חכמים. ומת האח הזה בלא בנים.

מדין תורה, רק זו שקידושיה קידושי תורה זקוקה לו, ליבום או חליצה, ולכן היא חולצת או מתייבמת.

ואם קדמה היתומה, ומיאנה ביבם, זו שקידושיה קידושי תורה נאסרה על היבם מדרבנן, ושוב אינו יכול לייבמה, וצריכה חליצה.

צרת מחזיר גרושתו

מי שהיה אחיו נשוי שתי נשים, וגירש האחת, ונשאת לאחר, ולאחר מכן יצאה ממנו, והחזירה בעלה הראשון באיסור, ומת בלא בנים.

זו שגירש והחזיר, מאחר שאסורה לבעלה, אסורה גם ליבם, ומאחר שהיא אסורה ליבם, גם צרתה אסורה לו, ואינו יכול לייבם.

ומאחר שאין כאן איסור ערוה, כי מחזיר גרושתו אינו חייב כרת, צריכה ממנו חליצה.

מנין חמש עשרה נשים

התנא של משנתנו, קודם שהוא מונה את הנשים שפוטרות צרותיהן מהחליצה ומהיבום, הוא מתחיל בהזכרת המנין, "חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן" אף שהיה יכולה לפתוח בלא לפרש המנין, ולומר "נשים אלו פוטרות צרותיהן".

ומתוך כך משמע, שבא לומר דווקא חמש עשרה נשים יש ולא יותר. וכמו כן, כשהוא מסיים להזכיר את הנשים הללו, הוא מאריך ואומר, "הרי אלו פוטרות", משמע אלו ולא אחרות.

לדעת החולקים על רב ורבי אסי, ואומרים, שגם צרת סוטה וגם צרת איילונית אינן פטורות מיבום וחליצה, משום כך הדגיש התנא שתי פעמים, שרק אותן הנזכרות במשנתנו פוטרות צרותיהן, ולא אחרות.

שבכל פעם רמז על אשה אחרת, שהיה מקום לומר שגם היא פוטרת את צרתה, ובאמת אינה פוטרת כי רק המנויות במשנה פוטרות ולא אחרות. ובא ללמד על צרת סוטה וצרת איילונית שאינן פוטרות.

ולדעת רב ורבי אסי, אם מודים הם זה לזה, ולדעת שניהם גם צרת סוטה וגם צרת איילונית פטורות, לא בא התנא ללמד על שתי אלו שאינן פטורות, אלא בא לומר, שרק צרות הנשים הנזכרות במשנתנו פטורות גם מחליצה וגם מיבום. אבל יש שתי צרות אחרות, שפטורות מיבום בלבד, ולא מחליצה, והן צרת ממאנת וצרת מחזיר גרושתו.

ואם רב ורבי אסי אינם מודים זה לזה, ולדעת

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ג

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

זה רק צרת סוטה אסורה, ולדעת זה רק צרת איילונית אסורה. שני המיעוטים של משנתנו, אחד למעט צרת סוטה או צרת איילונית, שאינן פטורות מיבום. ואחד למעט צרת ממאנת או צרת מחזיר גרושתו, שפטורה מיבום ולא מחליצה.

מניין שאחות אשה פטורה מחליצה וייבום
כבר נתבאר שמי שהיה אחיו נשוי את אחות אשתו שלו, ומת אחיו בלא בנים, אינו מייבם את אשת אחיו שהיא אחות אשתו שלו, כי אחות אשתו היא ערוה עליו.

וענין זה למד בגזרה שווה, שכן בענין איסור אחות אשתו נאמר, "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּקָה" (ויקרא י"ח י"ח).

והמילה "עָלֶיהָ" מופנית ללמוד ממנה בגזרה שווה, שהרי כדי ללמד שאסור לשאת את אחות אשתו בחייה, די היה לכתוב, "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ בְּחִיָּקָה".

וכן נאמר במצוות יבום, "כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וַיָּמָת אֶחָד מֵהֶם וַיָּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה" (דברים כ"ה ה').

והרי זה מלמד, שאפילו במקום מצוות יבום, אחות אשה אסורה לו.

מניין שצרת אחות אשה וצרת

צרתה פטורות מחליצה וייבום

מבואר, שהכתוב "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּקָה" בא ללמד, שאחות האשה אסורה, אפילו במקום מצוות יבום.

וכדי ללמד שאחות האשה אסורה די היה לכתוב "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּקָה".

ומתוך כך שנכתב, "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר" לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּקָה", למדנו, שלא רק אחות האשה אסורה, אלא גם צרתה אסורה במקום מצוות יבום.

ומתוך כך שהיה יכול לכתוב "לצור", וכתב "לְצָרָר" ולא כתב "לצור", למדנו, שלא רק הצרה עצמה אסורה, אלא גם צרות הצרה אסורות במקום מצוות יבום.

מניין ששאר עריות צרותיהן וצרות

צרותיהן פטורות מחליצה וייבום

נתבאר, שמי שהיה אחיו נשוי את אחות אשתו, ומת אחיו בלא בנים, אשת אחיו שהיא אחות אשתו, פטורה מיבום וחליצה.

ויש ללמוד בבנין אב, שכן דין שאר עריות הנשואות לאחיו.

שכן מה מצינו באחות אשה, שהיא ערוה, וחייבים על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, והיא אסורה ליבם. והוא הדין לכל שאר עריות, שהן ערוה, וחייבים על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת, שיהיו אסורות ליבם.

ובבנין אב זה יש ללמוד גם על איסור הצרות וצרות הצרות, שכן מה מצינו באחות אשתו, שהיא אסורה ואוסרת צרתה וצרת צרתה. והוא הדין לשאר עריות, שהן אסורות, שיהיו אוסרות צרותיהן וצרות צרותיהן.

מכאן אמרו חכמים, חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם.

שש עריות שאינן פוטרות צרותיהן

דווקא חמש עשרה עריות, ששוות הן בכך שיכולות להיות נשואות לאחיו, וליבם הן אסורות, גם צרותיהן אסורות ליבם.

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ג

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ויש שש עריות אחרות, שהן ערוה על האח המת כמו על היבם, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"ג], ואם כן למעשה לא היו יכולות להיות נשואות לאחיו, וגם אם כנס אותן אחיו, אין בכך כלום ואינן נחשבות כנשיו, ולפיכך כשמת אחיו אינן אוסרות את צרותיהן.

למה נצרכה גזרה שווה "עֲלֶיָהּ"

נתבאר, שענין זה שהערוה פטורה מהיבום, למד מגזרה שווה "עֲלֶיָהּ" האמורה באחות אשתו, ומשמע שלולא גזרה שווה זו, היה מקום לומר שהערוה מתייבמת.

ובדפים הבאים יתבאר בעזה"י, למה נצרכה גזרה שווה זו, והאם לולא גזרה שווה זו לא היינו יודעים שהערוה אינה מתייבמת. וכאן נכתוב בעזה"י בקצרה את העתיד להתבאר בזה בדפים הבאים.

א. מתחילה רצו לומר, שהסיבה לכך שנצרכה גזרה שווה ללמד שהערוה אינה מתייבמת, כי לולא גזרה שווה היינו אומרים שמצוות עשה של יבום תדחה מצוות לא תעשה האמורה בערוה. כפי שיתבאר בעזה"י בדפים ד"ה', שמצוות עשה דוחה מצוות לא תעשה. ודחו זאת, כי אף שמצוות עשה דוחה מצוות לא תעשה גרידא, אינה דוחה מצוות לא תעשה שיש בה כרת, כפי שיתבאר בעזה"י בדפים ה'–ז', ואם כן, מצוות עשה של יבום אינה ראויה לדחות מצוות לא תעשה של ערוה.

ב. שוב אמרו בדף ז', שאמנם אף אם שאר מצוות עשה אינן דוחות מצוות לא תעשה שיש בה כרת, היה מקום לומר שהערוה תתייבם, שכן יש ללמוד ממה שלימדה תורה שאשת אח מתייבמת, אף על פי שאשת אח שלא במקום מצווה היא ערוה, וכלל בידינו, דבר שהיה בכלל ויצא, מלמד על כל הכלל. ודחו זאת, כי כאן מה שיצא, יצא לידון בדבר חדש, ואינו מלמד על הכלל כולו, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ז'.

ג. שוב אמרו בדף ז', שאמנם אף אם שאר מצוות עשה אינן דוחות מצוות לא תעשה שיש בה כרת, היה מקום לומר שהערוה תתייבם, שכן יש ללמוד בבנין אב, ממה שמצינו שאשת אח מתייבמת אף על פי שהיא ערוה. ודברים אלו לא נדחו. ובדף ח' יתבאר שלפי התירוץ הזה, לא נצרך הכתוב ללמד על ערוה שהיא אסורה אלא באופן שבשעה שמת היבם לא היתה ערוה ואחר כך נעשית ערוה, אבל אם באותה שעה כבר היתה ערוה, דין פשוט הוא שאינה מתייבמת.

ד. שוב אמרו בדף ח', שאמנם אף אם שאר מצוות עשה אינן דוחות מצוות לא תעשה שיש בה כרת, היה מקום לומר שהערוה תתייבם, שכן יש ללמוד בהיקש שהוקשו כל עריות לאשת אח, שהיא מתייבמת אף על פי שהיא ערוה. וגם דברים אלו לא נדחו.

ה. שוב אמרו בדף ח', שאמנם דין זה שעריות פטורות מיבום פשוט הוא בלא גזרה שווה, כי אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ולא נצרכה גזרה שווה אלא ללמד שגם הצרות פטורות. והקשו על הדברים הללו כפי שיתבאר בדף ח'.

ו. שוב אמרו בדף ח', שאמנם שגם דין זה שעריות פטורות מיבום, וגם דין זה שצרות פטורות מיבום, פשוט הוא בלא גזרה שווה, כי אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. ולא נצרכה גזרה שווה ללמד, שבמקום מצוות יבום אלו ואלו אסורות, אלא ללמד, שלא במקום מצוות יבום הצרות מותרות. וכן היא מסקנת הגמרא בדף ח'.

ודבר נוסף שיתבאר בעזה"י בדף ח' הוא, שלדעת רבי, אין הדין הזה למד מגזרה שווה "עֲלֶיָהּ" אלא מהכתוב "וּלְקַחְהָ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָהּ".

עונש מייבם ערוה או צרה

עד עתה נתבאר, מנין שאסור לייבם צרה או ערוה. והעובר ומייבם, עונשו מבואר בכתוב,

"כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וַיִּנְכְּרוּהוּ הַנְּפֹשֹׁת הָעֹשֶׂת מִקְרָב עִמָּם" (ויקרא

י"ח כ"ט).